

AZ AZ „A” BETŰ – AZ ALKOTMÁNY 32/A. § (5) BEKEZDÉSÉNEK TÖRTÉNETE

BATHÓ GÁBOR

Az MTA-ELTE Jogtörténeti Kutatócsoport (ELKH) blogja

A SZERZŐ:

DR. BATHÓ GÁBOR

Az MTA-ELTE

JOGTÖRTÉNETI KUTATÓCSOPORT
(ELKH) EGYÜTTMŰKÖDŐ KUTATÓJA

ADJUNKTUS

(NKE ÁLLAMTUDOMÁNYI ÉS
NEMZETKÖZI TANULMÁNYOK KAR,
ÁLLAM- ÉS JOGTÖRTÉNETI
TANSZÉK)

BATHO.GABOR@UNI-NKE.HU

2023. február 27.

2010. november 19-ig makacsul tartotta magát az anakronisztikus alkotmányi rendelkezés, hogy az Alkotmánybíróság tagjai nem lehetnek tagjai „a pártnak” (32/A. § (5) bekezdés). Az „a” helye és szükségessége egyértelműnek tűnhetett, amikor odakerült, azonban a többpárti demokráciában már nem volt értelme a párttagság összeférhetetlenségét a valamikori állampártra korlátozni, egyértelműen szükség volt e betű minél hamarabb törlésére. „Ez az „a” betű szembeszegül a rendszerváltással”¹ – és mégis 21 évet kellett változtatására várni.

Az Alkotmánybíróságot létrehozó és az Alkotmány módosító 1989. évi I. törvény

nem rendelkezett a politikai összeférhetetlenség kérdéséről; igaz, sok másról sem. Az Alkotmányt a rendszerváltás folyamatában átfogóan módosította az 1989. évi XXXI. törvény. Ez a törvény volt az, amelynek 17. §-a módosította az Alkotmánybíróságra vonatkozó legalapvetőbb alkotmányi rendelkezéseket, és beiktatta a rendelkezést, amely szerint: „Az Alkotmánybíróság tagjai nem lehetnek tagjai a pártnak, és az Alkotmánybíróság hatásköréből adódó feladatokon kívül politikai tevékenységet nem folytathatnak.” A törvény szövege tehát megőrizte az egypárti utalást pedig indokolása szerint alkotmá-

nyos szinten is biztosítani kell az alkotmánybírák politikai függetlenségét, azaz általánosságban, és nem pedig kizárólag a korábbi állampárt tekintetében.

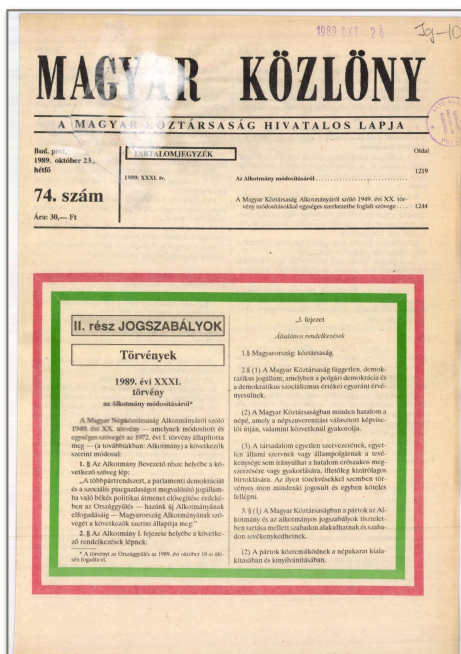
Egy 2005. április 19-én elhangzott országgyűlési képviselői felszólalás talán fényt deríthetne ennek a szűk-ségtelen „a” betűnek az eredetére. A képviselő a következőkre hívta fel a figyelmet: „Mert gondoljuk meg, hogy a Kerekasztal-tárgyalásokon vagdaltuk össze a '49. évi úgynevezett sztálini alkotmányból az első demokratikus jogállam alkotmányát. Tehát érthető, hogy abban a nagy rohanásban ezt nem vettük észre, se Tölgyessy, se Sólyom...”² Ez egy igen elfogadható indokolásnak tűnhet, hogy a nagy kapkodásban, a hatalmas munka és felelősség terhe alatt, az évtizedes nyelvi berögződés rabjainként nem vették észre az alkotmány-módosítás előkészítése során azt az egy betűt. Mindenkiel történt már ilyen megbocsátható hiba, igaz, valószínűleg kevésbé jelentős kérdésben. De azért a nem túl távoli utókorban legalább egy halvány kételynek fel kell merülnie. Hiszen sokan azon jogászok közül, akik a kerekasztal-tárgyalásokon részt vettek, tanáraink lettek, a rendszerváltást követő időszak legjelentősebb jogtudósaivá váltak. Nem várnánk, hogy az alkotmánybírák politikai összeférhetetlenségének kérdésében ilyen hanyagságot engedtek volna meg, még a körülmények figyelembevételé után sem.

Valóban nem történt ilyen hanyagság, igazunk van, a kerekasztal jogászaik pontosan szövegeztek – legalábbis az itt vizsgált betű tekintetében. Így ellentmondhatunk a fent idézett országgyűlési képviselőnek is, hiszen éppen az az „a” betű sorsának érdekessége, hogy a hibás szövegváltozat nem a törvényjavaslattal született.³ Az országgyűlési irományok között számon tartott eredeti törvényjavaslat az indokolásnak megfelelően minden párttagságot tilt az alkotmánybírók számára, nemcsak az állampártbeli tagságot. A kérdés tehát továbbra is fennáll, hogy hogyan került az az „a” betű az inkriminált helyre.

Az országgyűlési irományokat áttekintve megállapítható, hogy az érintett jogszabályhelyhez nem érkezett képviselői módosító indítvány, valamint az akkor működő és a törvényjavaslatot véleményező Jogi, Igazgatási és Igazságügyi Bizottság sem fogalmazott meg módosító javaslatot.⁴ Ugyanerre a megállapításra juthatunk a törvényjavaslat részletes vitáját átnézve is, ahol nem szavaztak az „a” betűs bekezdést érintő módosító javaslatról.⁵

A kérdés, hogy a törvényalkotási eljárás mely pontján került az „a” betű rossz helyre, még mindig fennáll. Az Országgyűlés irományai között sajnos nem áll rendelkezésre az 1989. évi XXXI. törvény Országgyűlés által elfogadott szövegváltozata, így azt ellenőrizni nem lehet. Az Országgyűlés az 1989. október 18-i ülésnapján fogadta el a törvényt, és mint

közismert, a kihirdetés 1989. október 23-án történt meg. Az Alkotmányt módosító törvény nemzeti színű keretes ünnepi Magyar Közlönyben kihirdetett szövege tartalmazza az „a” betűt.⁶ Érdekessége ennek a közlőnszámnak, hogy – nyilván a könnyebb eligazodást segítő – közölte az Alkotmány átfogó módosítás utáni egységes szövegét. Ez a szövegközlés még arra is figyelmet fordított, hogy hangsúlyozza az alkotmánymódosítás teljeskörűségét azzal, hogy a változással nem érintett szövegrészeket dőlt betűvel szedte. Meglepődhetünk, ha ellapozunk az Alkotmány 32/A. § (5) bekezdéséig, ahol azt olvashatjuk: „Az Alkotmánybírók tagjai nem lehetnek tagjai pártoknak...”⁷ Azaz az egységes szövegben már az eredeti javaslattal megegyező, helyes, az alkotmányozó hatalom szándéka szerinti általános politikai összeférhetlenségre való utalás szerepel, hiányzik az 1989. évi XXXI. törvény „a” betűje. Erről

a közlésről persze elmondható, hogy tájékoztató jellegű, a törvény formális kihirdetése a korábbi oldalakon történt meg, így – bár még logikusnak is tűnhetne ezt a kijavításhoz alapul venni – az az „a” betű már a jogrendszerbe került, mégpedig rossz helyre.

A városi legenda szerint Gereben István, aki az '56-os forradalom után elhagyta

Magyarországot és az Egyesült Államokban élt, az Amerikai Magyar Szabadságharcos Szövetség társelnöke volt, és aki az 1980-as évektől szoros kapcsolatban állt a magyar demokratikus ellenzékkel, 2003-ban jelezte egy országgyűlési képviselőnek, hogy az „a” betű rossz helyen van, javasolta annak mielőbbi törlését.

Ezt követően 2004. január 23-án egy képviselői önálló indítvány javasolta az „a” betű törlését,⁸ azzal az indokolással, hogy az a pártállami időket, az egypártrendszert, az állampárt létét feltételezi. 2004-ben egyszerűen értelmetlen volt egy ilyen szövegezés az Alkotmányban – nincs mit tagadni, ebben egyetértünk a képviselővel. 2004. február 3-án megtörtént az illetékes Alkotmány- és Igazságügyi Bizottság kijelölése, azonban az iromány még mindig tárgyszorozatba vételre vár, a ciklus végével pedig az el sem kez-

dődött tárgyalása formaliter lezárásra került.

Ugyanez az országgyűlési képviselő, aki már 2004-ben is indítványozta a változást, 2009. március 24-én felszólalt az Országgyűlésben az Alkotmány módosításának T/9093 szám alatt folyó vitájában. Húsz évvel a rendszerváltás után így nyilatkozott az „a” betűről: „Ez nagyon lényeges, az egész rendszerváltásunk lényege benne van ebben, hogy nem a pártoknak nem lehet tagja, hanem pártoknak nem lehet tagja.”⁹ Az „a” betű törlését irányozó felvetésre a vitában Avarkeszi Dezső, akkori igazságügyi és rendészeti minisztériumi államtitkár válaszolt: „ha valóban így van, akkor én is megpróbálok tenni azért, hogy ez sürgősen megváltozzon.” A változtatás akkor elmaradt.

Ennek következménye volt, hogy 2010. április 26-án az Országgyűlés Hivatalához egy újabb képviselői önálló indítvány érkezett, amely az 1949. évi XX. törvény kiigazítása címet viselte,¹⁰ és továbbra is az „a” betű törlését indítványozta. Ezt az indítványt akkor nem utalták országgyűlési bizottság elé, nem történt meg a tárgyszorozatba vétele. Azonban a 2010-es átfogó alkotmánymódosítás következtében, amely az Alkotmánybírórságra vonatkozó szabályokat is érintette, megtörtént az akkori már igencsak túlkoros hiba javítása.

Az itt említett országgyűlési képviselő, aki módosító indítványokat benyújtotta és a felszólalást tette, a közel-

múltban elhunyt Mécs Imre, '56-os halálraítélt volt.

Hivatkozások:

- 1 Parlamenti Információs Rendszer T/12070 <https://www.parlament.hu/irom38/12070/12070.pdf>
- 2 Országgyűlési napló – 2005. évi tavaszi ülészak. 2081-2082. p.
- 3 Országgyűlési irományok 1985. IX. kötet 84. p.
- 4 Országgyűlési irományok 1985. IX-X. kötet
- 5 Országgyűlési napló 1985. IV. kötet, 4975. hasáb
- 6 Magyar Közlöny 1989. évi 74. szám (1989. október 23.) 1225. p.
- 7 Magyar Közlöny 1989. évi 74. szám (1989. október 23.) 1249. p.
- 8 Parlamenti Információs Rendszer T/8407 <https://www.parlament.hu/irom37/8407/8407.pdf>
- 9 Országgyűlési napló – 2009. évi tavaszi ülészak. 1216. p.
- 10 Parlamenti Információs Rendszer T/12070 <https://www.parlament.hu/irom38/12070/12070.pdf>

Képek elérhetősége:

1. oldal: Mécs Imre: Forrás: <https://www.parlament.hu/kepvelo/kep/m079.jpg> 2023. február 25.
2. oldal: Magyar Közlöny, 1989. október 23. Forrás: https://adt.arcanum.com/hu/view/MagyarKozlony_1989_051-101/?pg=306&layout=s 2023. február 25.